

ARAŐTIRMA MAKALELERİ/Research Articles

İntihar Sorununa Schopenhauer'in ve Camus'nün Felsefi Çözüm Önerileri

Metin BAL**

Makale Geliş / Recieved: 30.06.2021
Makale Kabul / Accepted:15.11.2021

Öz

Bu makale iki bölümden oluşur. İlk bölümde Schopenhauer'in intihar üzerine düşünceleri kısaca açıklanır. Schopenhauer'e göre intiharın iki önemli nedeni yaşamın kendi başına bir anlamı olduğunu düşünmek ve istemenin kısıktırılmasıdır. İkinci bölümde Camus'nün intihar üzerine düşünceleri Sisifos Söyleni kitabı bağlamında açıklanır. Camus'ye göre felsefenin en ciddi konusu intihar sorunudur. İntiharı anlamak için yaşamın absürd özelliği dikkate alınmalıdır. Camus kitap boyunca absürdün otuz beş ayrı tanımını yapar. Bu tanımlardan kuşatıcı olduğu düşünülen bir kısmı değerlendirilir. Camus intihara karşı absürd iklimin içinde kalmayı önerir. Absürd iklimden ölümsüze sıçrayan filozof ve yazarlar eleştirilir. Absürd iklimde dayanamayan filozof ve yazarlar eleştirilir. Farklı alanlarda ölümsüzlüğün peşinde olan edebiyat kahramanları Gılgamış, Dante ve Werther eleştirilir. Absürde bağlı kalan filozoflar ve yazarlardan ve Sisifos, Orpheus, Prometheus, Stavrogin, Don Juan, Kirilov, Meursault ve Rieux gibi absürd kahramanlardan örnekler verilir. Sonuç bölümünde intiharı önlemeye yardımcı olabilecek felsefi öneriler geliştirilir.

Anahtar Kelimeler: İntihar, Absürd, Yaşamın anlamı, Sisifos, Sanat, Nicelik ahlakı.

---

* Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Felsefe Anabilim Dalı, balmetin@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3448-3736.

Künye: BAL, Metin, (2021). İntihar Sorununa Schopenhauer'in ve Camus'nün Felsefi Çözüm Önerileri, Dört Öge, 20, 39-55. <http://dergipark.gov.tr/dortoge>.

Schopenhauer's and Camus' Philosophical Solutions to the Suicide Problem

Abstract

This article consists of two parts. In the first part Schopenhauer's ideas on suicide are briefly explained. For Schopenhauer two important reasons for suicide are to think life as having a meaning in itself and the provocation of will. In the second part Camus' ideas on suicide are explained in context of his book the Myth of Sisyphus. For Camus the most serious subject of philosophy is suicide. For the understanding of suicide, the absurdity of life must be taken into account. Camus makes thirty-five separate but connected definitions of the absurd throughout the book. Some of these definitions which are considered to be comprehensive are evaluated. Camus recommends staying in the absurd climate against suicide. Philosophers and writers who leap from the absurd to the immortal are criticized. Philosophers and writers who cannot stand the absurd climate are criticized. The literary heroes Gilgamesh, Dante and Werther who seeks immortality in different areas are criticized. Examples are given from philosophers, writers and heroes such as Sisyphus, Orpheus, Prometheus, Stavrogin, Don Juan, Kirilov, Meursault and Rieux who adhere to the absurd. In the conclusion philosophical suggestions that can help prevent suicide are developed.

Keywords: Suicide, Absurd, Meaning of life, Sisyphus, Art, Morality of quantity.

I. Bölüm: Schopenhauer'in İntihar Üzerine Düşünceleri

Albert Camus'den “önce sorun yaşamın yaşanmak için bir anlamı bulunması gerekir gerekmediği.” Bunun “tersine”, Camus'ye göre, yaşam anlamdan ne kadar yoksun olursa o kadar iyi” yaşanır. (Camus, 2014, s. 67) Çünkü, daha önce Schopenhauer'in farkına vardığı gibi, Camus için de yaşamın kendi başına, kendinde bir anlamı yoktur. Camus'nün varoluşçu felsefeyi, çatısı altında bir araya getireceği “absürd”ün kendisini gösterdiği ilk açıklık böylece Schopenhauer tarafından gösterilir.

Schopenhauer *Parerga ve Paralipomena* adlı kitabının II. cildinde yer alan “İntihar Üzerine”¹ (Schopenhauer, 2014, s. 77-97) başlıklı yazısında şöyle der: “Kimin tanıdığı, dostu, akrabası yoktur ki içlerinden biri bu dünyayı kendi iradesiyle terk etmemiş olsun? Biz onları suçlular gibi büyük korku ve dehşetle mi düşüneceğiz? Kesinlikle hayır.” (Schopenhauer, 2014: 78) Camus “Sağlam insanlar arasında bile kendi intiharını düşünmemiş bir kimseye rastlanamaz.” derken Schopenhauer'i izler. (Camus, 2014, s. 24)

Örneğin aşkına karşılık isteyen bir kimse, bu isteğinin karşılanmaması karşısında büyük düş kırıklığına uğrar. Şimdi yoksul duruma düşmüş fakat daha önce

1 “İntihar Üzerine”, içinde: (Schopenhauer, 2014, s. 77-97.)

konforlu zengin bir yaşam tarzı sürmüş bir kimse, bundan sonra isteklerinin mevcut yeni şartlarda doyurulmasının mümkün olmadığını neden göstererek yaşamına son verebilir. Amirinin aşağılamalarına maruz kalmış alt rütbeli biri kırılmış onurunu göstererek onurdan yoksun bir şekilde yaşamak istemeyebilir. Üniversite giriş sınavı sonucunda istediği başarı puanını alamayan bir aday bu nedenle yaşamla bağını koparabilir. İşte tüm bu örneklerde olduğu gibi, Schopenhauer'e göre "intihar" istemenin susturulması değil, bunun aksine, olanaklarının dışında kalması nedeniyle kavuşamadığı koşullara duyduğu özlem ve umutla kıskırtılmasının bir sonucudur. Schopenhauer'e göre intihar konusundaki en korkunç şey en saygın ahlak öğretilerinin bile son noktada intiharı savunuyor olmalarıdır. İntiharı savunan ahlak görüşlerinin gelip dayandıkları gerekçe insan onurunun korunması çabasıdır. Bu tür ahlak öğretileri arasında en dikkate değer olanı "intiharı soylu ve kahramanca bir eylem olarak" öven Stoacılarıdır. (Schopenhauer, 2014, s. 81) Ancak Schopenhauer, nihayetinde, intiharı onaylayan stoa ahlak öğretisini reddeder çünkü ona göre "intihar bir kurtuluş değildir." (Schopenhauer, 2020, s. 522, §65) Hiçbir ahlak öğretisi intiharı engelleyemez çünkü ahlak öğretileri en sonunda gelip "insan onuru"na dayanırlar. Oysa Schopenhauer'e göre sonunda ölüme mahkûm ya da Camus'nün deyişle "ıdamlık" (Camus, 2014, s. 68) insan yaşamının bir üstünlüğü ya da "onur"u yoktur. (Schopenhauer, 2014, s. 89)

Ahlak öğretilerine dayanılarak intiharın önlenemeyeceği gibi, herhangi bir dini inanca dayanılarak da intihar önlenemez. Örneğin Semavi inançlar gibi "tektanrı dinlerin mensupları intiharı bir suç olarak" görürler. (Schopenhauer, 2014, s. 77) Fakat inanç sözcüleri bir kimsenin neden intihar etmemesi gerektiği sorusuna ikna edici bir cevap veremezler. Schopenhauer'in ve Camus'nün ateist olmalarının en basit gerekçesi bu olabilir. Schopenhauer'e göre Semavi inancın sözcülerinin "içimizde acıma ve paylaşım duygularını uyandıran" intihar girişimini "suç olarak" damgalayıp lanetlemelerine "meydan okunmalıdır." (Schopenhauer, 2014, s. 79) Bu inanç sözcülerinin intihar ile ilgili bir tartışmadaki son sözleri "Biz böyle istiyoruz" keyfi cümlesinden "öteye geçmez." (Schopenhauer, 2014, s. 79) İnanç sözcüleri, ölümü seçen birini hiçbir cezanın bu girişimden yıldıramayacağını göremezler. Üstelik, varolmayan şeylerle insanın duygu, düşünce ve davranışlarını sınırlandırıp düzenleme girişimi, kasten yaşatılan bir travma nedenidir. Bu nedenlerle Schopenhauer inanç sözcülerinin keyfi dogmalarını reddeder.

Schopenhauer intiharı savunmaz fakat lanetlemez de. Yalnızca intiharın bir "kurtuluş yolu" olmadığını düşünür. (Schopenhauer, 2014, s. 83) Peki, "Neyle teselli bulabilir insan?" (Schopenhauer, 2014, s. 95) Ne yazık ki insanın en büyük tesellisi yaşamın ya da en azından kendi yaşamının bir anlamı

olduğuna inanmasıdır. Fakat Schopenhauer'e göre yaşama bir anlam yüklemek onu maskeleyektir. Schopenhauer ve Camus bu "maskeli balo"ya katılmazlar. (Schopenhauer, 2014, s. 95)

Schopenhauer'e göre insan yaşamı bir onur değil, fakat sen ve ben arasındaki "duvarı inceltip geçirgen hale getiren" merhamet, şefkat ya da duygudaşlık konusudur. Schopenhauer ahlak öğretileri bakımından batı ve doğu öğretilerini karşılaştırdığında "duygudaşlık"ı bir erdem olarak kabul eden biricik öğretilerin Hinduizm ve Budizm olduğunu keşfeder. (Schopenhauer, 2014, s. 93) Hinduizmde "Mahavakya"nın (büyük öğretinin) dile getirildiği *tat twam asi* ("Bu sensin.") ifadesi duygudaşlık erdemini dile getirir. (Schopenhauer, 2020, s. 508, §63) İntihar sorununu anlamının yolu dikkatimizi insanların "ıstırapları, ihtiyaçları, endişeleri ve acıları üzerine yoğunlaştır"maktır. Böylece bu kimseye "akrabalığı"ımızı "hissedecek; onun duygularını paylaşacak ve nefret ya da aşağılama yerine şefkat ve merhameti" ya da duygudaşlığı tecrübe edebileceğiz. (Schopenhauer, 2014, s. 90)

II. Bölüm: Camus'ye Göre Absürd ve İntihar Sorunu

Camus'ye göre "önemli olan bir tek felsefe sorunu vardır, intihar." (Camus, 2014, s. 21) Camus'nün intihar sorununa yaklaşımının diğer yaklaşımlardan farkı intiharı "toplumsal bir fenomen" olarak değil "bireysel düşünce"yle ilişkili olarak düşünmeye çalışmasıdır. (Camus, 2005, s. 3) Camus'ye göre intihar sorunu, insan varoluşunun aydınlığa çıkıp, elle tutulur hale geldiği "absürd" yoluyla anlaşılabilir. "Absürd" kavramsal olarak ele alınıp, zihinsel olarak açık kılınmadıkça intihar sorunu da çözümsüz kalacaktır.

İntihar eden kimseler, uğruna ölmeye değer bir hakikat bulduklarına inanırlar. Yaşama nedeni aynı zamanda ölme nedenidir. Böylece Camus için öncelikli ve acil olarak yanıtlanması gereken sorun "yaşamın anlamı"dır. (Camus, 2005, s. 2) Yaşamın bir anlamı olduğunu söylemek insanın başından geçen deneyimler çokluğunu bir birlik içinde toparlayıp damgalamaktır. Bu damganın adı, daha önce Nietzsche'nin saptadığı gibi, felsefe tarihindeki meşhur "hakikat" denilen şeydir: "Hakikate sahip olduğunu" içinde duyan kişi, bu duyguyu korumak için bunca serveti elden çıkarmaz mı? Kendini "tepede" – açıkçası "hakikati" olmayan ötekilerin üzerinde – tutmak için gemideki her şeyi denize atmaz mı?" (Nietzsche, 2003, s. 51, prg. 13) Böylece yaşam bir hakikate dayandırılarak kabul edilebilir ya da akla uygun hale getirilmiş, kısacası, rasyonalize edilmiş olur.

Yaşamın rasyonalizasyonunun ya da anlamlandırılmasının en ikna edici görünen aktörü bilimlerdir. Fakat Camus'ye göre bilimler dünyaya ve kendime ilişkin

olarak, en sonunda, bir varsayıma, imgeye, şiire, metafora varırlar ve bir sanat yapıtı içinde erirler. Sonunda “kendime de dünyaya da yabancıyım.” (Camus, 2005, s. 19) Dünya gerçekte akla uygun değildir, irrasyoneldir. Fakat, gerçeğin rasyonalizasyonu ya da irrasyonelizasyonu nihayetinde bir anlam etrafında uzlaşana kadar sürdürülür. Camus ne dünyanın rasyonalizasyonu sonucu varılan ne de irrasyonelizasyonu sonucu varılan bir anlam önünde diz çöker çünkü yaşamın akışında her türlü anlam boşa çıkar. Camus'nün yüklenmiş bir anlamla nitelik kazandırılmış yaşam yerine niceliksel olarak çoğaltılmış bir yaşamı tercih etmesinin nedeni budur.

Başka anlamlarla iptal edilmiş anlam yüklenmiş yaşamların ve niceliksel yaşam çokluğunun sergilendiği yaratıcı bir alan olarak Camus sanata işaret eder. Camus sanatın bu işlevinin, daha önce, Nietzsche tarafından *Güç İstenci* yapıtında keşfedilmiş olduğunu düşünür: “Sanatta önemli olan onun [insan] varoluşu[nu] yetkinleştirmesidir, yetkinliği ve bolluğu üretmesidir; sanat özsel olarak varoluşun olumlanması, kutsanması, ilahlaştırılmasıdır”. (Nietzsche, 1968, s. 434, prg. 821) “Biz hakikat yüzünden mahvolmayalım diye sanata sahibiz.” (Nietzsche, 1968, s. 435, prg. 822).

İntihar edenler yaşamlarını, onları kendilerine ve dünyaya daha fazla yabancı kılmayan ve onları birbirlerine tanıdık ve uyumlu kılan bir anlama kaptırmışlardır. Fakat Camus'ye göre hiçbir gerçek ve hakikat, bir kimsenin kendisini öldürmesi için gerekçe kabul edilemez. Örneğin Galilei'nin Engizisyon mahkemesinin idam cezasından kaçmak için, daha önce öne sürdüğü bilimsel hakikatten vazgeçmesi birçok kimse tarafından kınanır. Fakat Camus Galilei'yi haklı bulur. “Uğruna yakılıp ölmeye değmezdi bu gerçek.” (Camus, 2014, s. 21) Daha önce Nietzsche'nin de dediği gibi “yaşam ile bilginin çatışır görüldüğü yerde hiçbir zaman gerçek bir kavga olmadı, orada yadsıma ile kuşku delilik sayıldı yalnızca.” (Nietzsche, 2003, s. 121, prg. 110).

Camus'ye göre yaşamın niteliği onun anlamı değildir, onun absürd oluşudur. Çoğunluk yaşamın kendisiyle değil, yaşamın belirli “bir anlamıyla” uyum içinde olmaya çalışır. (Camus, 2014, s. 24) Fakat absürd insan, yaşamın bir anlamıyla değil kendisiyle uyum içindedir. Peki, o halde “absürd nedir?” Camus *Sisifos Söyleni* kitabında “absürd”ün otuz beş ayrı fakat birbiriyle bağlantılı tanımını yapar.² Aşağıda,

2 1-) Absürd insan “varoluş”udur. (Camus, 2005, s. 5), 2-) Absürd insanın yüreğinde, onu için için yiyen “kurtçuk”tur. (Camus, 2014, s. 22), 3-) Absürd, yaşam hakkındaki “alışkanlığı” bozan şeydir. (Camus, 2014, s. 26), 4-) Absürd denilen şey “yaşam için gerekli uykudan zihni mahrum bırakan” “hesaplanamaz duygu”dur. (Camus, 2005, s. 4) 5-) Absürd, insanın kendisini, “birdenbire” “yabancı” ve “sürgün” bulduğu bir dünyadır. (Camus, 2014, s. 24), 6-) Absürd, “çaresiz” bir “sürgünlük”tür. (Camus, 2014, s. 24), 7-) Absürd “insanla yaşamı, oyuncuyla dekoru arasındaki” kopma”dır. (Camus, 2014, s. 24), 8-) Absürd, düşüncenin adım atmaya tereddüt ettiği “son dönemeç” ya da “düşüncenin kendi sınırlarına ulaştığı” “ıssız ve susuz çöller”dir. (Camus, 2005, s. 8), 9-) “Absürd,

bu anlamlardan toparlayıcı olduğu düşünülen beşi -ikinci, üçüncü, dokuzuncu, otuz beşinci ve beşinci anlamları- üzerinde durulacaktır.

İkinci anlamına göre absürd, insanın yüreğinde, onu için için yiyen “kurtçuk”tur çünkü yaşama yüklenen anlam, bu kimseyi, onun yüreğinde kemiren bir duyguya eşlik eder. (Camus, 2014, s. 22) Yaşamın anlamı hakkında düşünenler genellikle, uzun sayfalar sonra da olsa, kolayca onun dışında, üstünde ya da altında bir yere atlar ya da sıçarlar. Yaşamın, kendisi dışında, onu aşan bir anlamının olduğuna inanılıyor ise, bu anlam için kendisini öldüren de olacaktır. Ya da yaşamı aştığına inanılan bu anlama ulaşmaktan duyulan umutsuzlukla yaşamını sonlandıran kimseler olacaktır. Bu kimseler, en iyi ihtimalle, önceki tüm çabalarının bir hiç uğruna, boşuna olduğunu derin bir can sıkıntısı duygusu eşliğinde kabul edeceklerdir. Böylece intihar etmek “yaşamın bizi aştığını ya da yaşamı anlamadığımızı söylemektir.” (Camus, 2014, s. 24).

Dokuzuncu tanımına göre “absürd, tenin başkaldırısıdır.” (Camus, 2005, s. 12) Otuz beşinci tanımına göre ise absürd “bu bedeninin ruhunun kendisini alabildiğine aşmasıdır.” (Camus, 2014, s. 150) İntihar girişimi, nihayetinde bir kimsenin kendi bedeniyle ilgili olarak yaptığı bir işlemdir. Yaşama ilişkin hangi düşüncede olunursa

tenin başkaldırısıdır.” (Camus, 2005, s. 12), 10-) Absürd dünyanın tekrar “anlaşılmaz” olduğu durumdur. (Camus, 2014, s. 32), 11-) Absürd, bir kimsenin kendisini “dünyadan bir parça” olarak değil “onun karşısında” bulmasıdır. (Camus, 2014, s. 66), 12-) Absürd “sadece bir şey: Dünyanın bu yoğunluğu ve bu yabancılığı”dır. (Camus, 2005, s. 13), 13-) Absürd, insanın “uyanık saatleri”dir. (Camus, 2005, s. 13), 14-) Absürd, diğer şeyler gibi insanın da salgıladığı “insandışı”dır. (Camus, 2005, s. 13), 15-) Absürd, içindeki yürek ve dünya arasındaki bağdır. “Gerisi kurmaca”dır. (Camus, 2005, s. 17), 16-) Absürd, insan ve dünya arasındaki “tek bağ”dır. (Camus, 2005, s. 19), 17-) Absürd, bu irrasyonel doğa ya da dünya “ile çağırısı insanın en derin yerinde çınlayan bu çilgin açıklık isteğinin karşı karşıya gelmesidir.” (Camus, 2014, s. 39), 18-) Absürdlük, “anlaşıldığı andan sonra bir tutkudur, tutkuların en can alıcısıdır.” (Camus, 2014, s. 39), 19-) Absürd açık/berrak, “uyanık insanın sürekli iklimi”dir. (Camus, 2014, s. 41), 20-) Absürd “kendi sınırlarını saptayan, açık görüşlü akıldır.” (Camus, 2005, s. 47), 21-) Absürd, akıl yürütmeyi “uyandıran kanıt”tır. (Camus, 2005, s. 48), 22-) “Absürd, insanın ihtiyacıyla dünyanın akla aykırı sessizliği arasındaki bu karşılaşmadan” doğan şeydir. (Camus, 2005, s. 26), 23-) Absürd “her şeyden önce” insan ve dünya arasındaki “bir kopuş”tur. (Camus, 2005, s. 28), 24-) Absürd insanı ve dünyayı “birleştiren şey”dir. (Camus, 2005, s. 29), 25-) Absürd, birincil gerçektir. “İnsan kafasının dışında absürd var olamaz.” (Camus, 2005, s. 29), 26-) Absürd, “insanın boyun eğmeden görüp tanıdığı açık gerçek”tir. (Camus, 2014, s. 51), 27-) Absürd “bir yüzleşme ve kesintisiz bir mücadeledir.” (Camus, 2005, s. 29), 28-) Absürd “bilinçli insanın metafizik durumudur.” (Camus, 2014, s. 55), 29-) Absürd “Tanrısız günahıtır.” (Camus, 2014, s. 56), 30-) Absürd “arzulayan zihinle umut kırıklığına uğratan dünya arasındaki kopuştur, birlik özlemimdir, bu dağınık evrenle onları birbirine bağlayan çelişkidir.” (Camus, 2005, s. 48), 31-) Absürd “bu yerinden çıkmalarla yaşamak ve düşünmek, kabul etmek mi, yoksa reddetmek mi gerektiğini bilmek meselesidir.” (Camus, 2005, s. 48), 32-) Absürd bu iki kesinlik arasındaki “çatışma” durumudur. (Camus, 2005, s. 50), 33-) Absürd “beni tüm yaratımın karşısına koyan şey işte bu gülünç akıl”dır. (Camus, 2005, s. 50), 34-) Absürd tüm şeyler ve benim aramdaki bu uzlaşmazlığın “çatışmanın dünya ile düşüncem arasındaki bu kırılmanın temeli, bu konudaki farkındalığım”dır. (Camus, 2005, s. 50), 35-) Absürd “bu bedeninin ruhunun kendisini alabildiğine aşmasıdır.” (Camus, 2014, s. 150)

olunsun, tüm bu düşünce ayrılıklarının üzerinde birleştikleri nokta bedendir. Fakat intiharın bedensel yaşamın sonlandırılmasıyla başlayıp bittiğini düşünmek, intihar olayının sürecini iskalamak demektir çünkü intihar olayının altında yaşamla ilgili bir düşünce yatar. Bir kimsenin kendi bedensel yaşamını sonlandırmaya dönük müdahalesi onun genel olarak yaşam hakkında vardığı bir düşüncenin sonucudur. Yaşamın sürdürülmeye değmeyeceği biçimindeki bir düşünceye ikna olmuş bu kimse, üzerinden yaşamını sürdürdüğü nihai dayanak olan kendi bedeninin canlılığına son verme atılımında bulunur. İntihar girişimine, onun nihai temeli olan düşünce bakımından yaklaşan Camus, bu perspektiften yaklaşıldığında keşfedilen şeye absürd iklimin dağıtılması, sıçrama, metafizik ya da “felsefi intihar” adını verir. (Camus, 2005, s. 39) Böylece, felsefi intihar, düşünceleriyle yaşamın dışına geçenler, atlayanlar ya da sıçrayanların girişimidir.

İnsanın kendisini öldürme yeteneğine sahip olması, örneğin Tanrı gibi her türlü ebedi ve ölümsüz güçlerin olumsuzlanması, boşa çıkarılması anlamına gelir. Semavi inançlarda intiharın lanetlenerek yasaklanmasının nedeni Tanrı karşısında insanın üstün bir özelliği olan kendi yaşamını sonlandırma yeteneğinin kabul edilemez olmasıdır. İnanç sözcülerine göre insan Tanrı'nın değerlendirmesi altında yaşamını sürdürmelidir, fakat şimdi durum tersine döner ve Tanrı insanın değerlendirmesine tabi tutulur. Camus'ye göre bu düşünceyi kendi yapıtlarında söz konusu yapan yazar Dostoyevski'dir. İnsanın Tanrı'nın yerini alma atılımı *Ecinniler* (1871) romanında Kirilov'un gerçekleştirdiği intihar girişimiyle ortaya konulur. Kirilov'a göre insan sonsuz yaşamı istediği ya da kendisini öldürmek istemediği için Tanrı'yı yaratmıştır. Kirilov şöyle der:

“Tanrı'yım ben ve mutsuzum. Çünkü irademi göstermek zorundayım. Bütün insanlar mutsuz, çünkü iradelerini göstermekten korkuyorlar. Bugüne kadar insan hep yoksul ve mutsuz oldu. Çünkü iradesinin en yüce biçimini gerçekleştirmekten korkuyordu. [...] Benim tanrılık sıfatım özgür iradem! Hepsi bu! İradem sayesinde en yüce biçimimle boyun eğmezliğimi ve özgürlüğümü, korkunç çünkü. Boyuneğmezliğimi ve yepyeni özgürlüğümü kanıtlamak için intihar ediyorum.” (Dostoyevski, 2008, Cilt II, s. 349).

Camus Kirilov'un intiharını “mantıksal intihar”, “üstün intihar”, “eğitici intihar” ya da “metafizik intihar” olarak adlandırır. Kirilov Tanrı'yı yerinden eder fakat bunu yaparken insanı da yok eder. Bu nedenle Kirilov başlangıçta absürdün farkına varır fakat sonuçta absürd iklimi dağıtır. Dostoyevski'nin *Ecinniler* romanında başından sonuna kadar absürd iklimde kalmaya dayanan kahraman Kirilov değil Stavrogin'dir. *Ecinniler* romanını 1959'da, aynı adla tiyatroya uyarlayan Camus, bu oyununda Stavrogin'in absürd iklimde kalma çabasını onun şu repliğinde

dile getirir: “Keşke inanabilseydim bir şeye. Belki o zaman öldürebilirdim kendimi, ama inanmıyorum.” (Camus, 1994, s. 160).

Absürd düşünceye göre “dünya ne bu kadar rasyonel ne de bu kadar irrasyoneldir.” (Camus, 2005: 47) Yaşam bir anlamla var olmamıştır, bir anlam nedeniyle de yok edilemez. Bir filozof, yazar ya da sıradan bir kimse olsun, onun absürd iklimi dağıtmış, sıçramış ya da felsefi intihar girişimini başlatmış olmasını, deneyimin dışında yer aldığını düşündüğü bir “aşkın” olana (Camus, 2005, s. 31), tüm varolanları dayandırdığı bir öze, mutlağa, “ebedi ve ölümsüze” (Camus, 2014, s. 57) ya da “birlik” fikrine (Camus, 2005, s. 31) göz dikmiş olmasından anlaşılabilir. Bu kimse absürd iklimi dağıtan şeyler olarak özlem, birlik ve umut isteği, düzenli ve “kımiltısız” bir dünya tasarımlar. Bu, sıçrayan kimsenin “gönül esenliği”, “zihinsel barış” ya da “ruhsal sükûnete kavuşacağını” düşündüğü yüzeysel bir kurma faaliyetidir. Fakat, zihnin “ilk deviniminde” sırça fanus, kumdan şato ya da demir kafes şeklinde inşa edilen “dünya çatlar ve yıkılır.” (Camus, 2014, s. 36).

Üçüncü tanımına göre absürd, yaşam hakkındaki alışkanlığı bozan şeydir. “Düşünme alışkanlığını edinmeden yaşamaya alışırız.” (Camus, 2014, s. 26) Yaşam hakkında, farkında olmaksızın, alışkanlıkla sürdürülen bir düşünce vardır. Yaşamın inanılan anlamının ya da anlamsızlığının çoğu zaman farkında olunmaz çünkü yaşam çoğunlukla alışkanlıkla sürdürülür. Alışkanlığı bozan şey absürddür. “Düşünmeye başlamak” alışkanlıklar hakkında bir kuşku uyandırarak yaşamın anlamına ilişkin kurtçuğu yürekte harekete geçirir. (Camus, 2014, s. 23) Her bir kimsenin, akışı döngüsel bir rutine vardırılmış bir günlük yaşam makinesi vardır. Yalnız bir gün “neden?” sorusu “yükselir ve her şey bu şaşkınlık kokan bıkkınlık/usanma/yorgunluk içinde başlar.” “Dekorların yıkıldığı” bu anda “bilincin devinimi” başlar. (Camus, 2014, s. 31). Bıkkınlık “bilinci uyandırır ve bunun ardından gelen şeyi tetikler.” (Camus, 2005, s. 11) Bu “uyanış”ın ardından sonuç gelir: İntihar ya da iyileşme.” (Camus, 2014, s. 31).

Bilimlerin ve düşünmenin rasyonalist yönteminin sunduğu şey “açıklanabilen”, “bildik”/tanıdık bir dünyadır. Fakat beşinci tanımına göre absürd, insanın kendisini, Camus’nün *Yabancı* (1942) romanının kahramanı Meursault gibi “birdenbire” “yabancı” ve “sürgün” bulduğu bir dünyadır. (Camus, 2014, s. 24) İşte, bu yabancı dünyanın şartları absürd iklimi oluşturur. İntihar girişiminde bulunan kimseler, insanın bu “sürgünlüğü”ne ve “yabancılığı”na katlanamayıp çözümünü kendi yaşamlarını sonlandırmakta bulanlardır. İntihar, daha önce bildik sayılan ve şimdi ansızın yabancı kalınan bir dünyayı reddetmektir. Dünyanın tanıdık kılınmasının yolu ona bir anlam yüklemektir. İntihar girişiminde bulunan kimseler “yaşamın anlamından” kuşku duymazlar. (Camus, 2014, s. 25) Anlamından

kuşku duyulmayan bir yaşam düşüncesi, beraberinde, yaşamın vereceği ve yoksun bırakacağı şeylerin mutlak bir kesinlikte biliniyor olması inancını da getirir. Böyle bir kimse, kendisini yaşam karşısında alacaklı bir konuma yerleştirmiş olur. Beklentileri karşılanmayan bir kimsenin böylece düş kırıklığı içinde kendi katili olmaya yaklaşması dokunaklıdır.

Yaşamın kendi başına ya da kendinde bir anlamı olduğunu düşünmek ya insanı ya da dünyayı yok etmiş olmak olacak, bu da absürdü gözden kaçırmak demektir. İntihar girişiminde bulunan kimseler, kendileri olmaksızın yaşamın kendi başına anlamlı olduğunu düşünürler. Fakat absürd kimse, yaşamın kendisini aşan bir anlamı olmadığını bilerek yaşamını sürdüren kimsedir. Bir kimse, zihinsel ve bedensel yaşamını sonlandırmak yerine, “insan ölçüleri”nin, “kendi koşulunun sınırları”nın, “şimdiki zaman”ın içinde kalarak düşünmeyi öğrenebilir. Camus, bunu sağlayan düşünme tarzını “absürd akıl yürütme” olarak adlandırır. Absürd akıl yürütme, absürdü göz önüne getiren “açıklığın ışığında” absürd iklimi betimleyen açık görüşlü düşünmedir (Camus, 2014, s. 27).

Zamanın kendilerinden bağımsız olduğunu düşünen kimseler, onun sonsuz olduğuna inandıkları için bu sonsuzluktan bir şekilde pay almaları gerektiğini iddia ederler. Bu kimseler böylece zamana bir alacaklı olarak yaklaşırlar ve kendilerine, memnun kalacakları bir ömür biçerler. Şimdiden hak ettiklerini ve kendilerine biçtikleri bu ömrün planını yaparlar. Bu kimseler sık sık genç olduklarını, çok uzun bir zamana sahip olduklarını ya da ileri yaşlı olduklarını ve zamanları kalmadığını söylerler. Böylece, içinde yaşadıklarını düşündükleri zamanın kapısına birer alacaklı olarak dayanırlar. Zamanla ilgili bu tutum absürdü ıskalar. Absürdün anlaşılması için birincil şeylerden biri “zaman”ın öznenen bağımsız, kendi başına ya da kendinde bir şey olmadığını kavramaktır. Absürd kimse, zamana dayanarak ya da onun içine yerleşerek değil zamanı taşıyarak yaşayan kimsedir. Kısacası, absürd kimse “zamanın malı” değildir (Camus, 2005, s. 12). İnsanın zamandan kopmasının yaygın nedenlerinden biri Tanrı inancıdır. Camus’ye göre Tanrı’yı kabul eden bir kimse kendisini zamandan koparır. “Ya Tanrı var ya zaman, [...] Ya çırpınmalarını aşan daha yüksek bir anlamı vardır bu dünyanın ya da bu çırpınmalardan başka hiçbir şey gerçek değildir.” (Camus, 2014, s. 103) Tanrı gibi ebedi olduğu düşünülen bir şeye inanmak “uzlaşmak” ya da “kabullenmek”tir (Camus, 2014, s. 103). Absürd insan ebedi olanla uyum içinde olmaktan tiksinti duyar (Camus, 2014, s. 103). Absürd kimse her türlü zaman üstü, insan üstü şeyle uyumsuzdur ve zamanı edebi olana tercih eder. Ebediden “yoksun kalınca zamanla birleşmek isterim” (Camus, 2014, s. 103).

Absürd iklim “yaşamlar gibi düşüncelerin de gelecekte yoksun oldukları bir dünya”dır (Camus, 2014, s. 83). “Umutsuz ve umutsuzluğunun bilincine varmış

kişi geleceğin değildir artık” (Camus, 2014, s. 48). Absürd durumda “umudun bulunmayışı”, bir vazgeçiş değildir (Camus, 2005, s. 30). Absürd kimse “yaşamın duru alevi dışında kalan her şey karşısında” kayıtsız kalır, umutsuz ve “avuntusuz”, tesellisiz yaşar (Camus, 2014, s. 73). Absürd durumu fark eden kimse umut ve gelecekte yoksun kalmıştır fakat onların yerine “insanın her şeye açık oluşu”nu kazanmıştır (Camus, 2014, s. 70). Böylece absürd insanın ülkesi şimdidir. Daha önce Nietzsche’nin “nihilist” olarak tanımladığı kimseyi Camus absürd iklimi dağıtan kimse olarak tanımlar. Nihilistler zamana, dünyaya binmiş kimselerdir. Onlar gelecek ya da geçmişte yaşarlar. Bu nedenle şimdiki ve bugünü tasfiye ederek dünyanın son gününü beklerler. Yaşadıklarına inanmazlar. İnsalar bile, bunun, daha üstün ebedi bir yaşam için sınav olduğuna inanırlar. Anti-nihilist ya da absürd kimseler zamanı, dünyayı ya da taşı iterler. Şimdiki zamanda yaşarlar ve olmakta olan şeylerle ilgilenirler. Kısacası, zamanı bugüne anti-nihilistler ya da absürd iklimde yaşayabilenler iletmişlerdir.

Camus’ye göre düşüncelerinin başlangıçlarında ya da bütününde, örneğin, Kierkegaard (1813-1855), Shestov (1866-1938), Husserl (1859-1938), Max Scheler (1874-1928), Karl Jaspers (1883-1969), Heidegger (1889-1976) ve Jean-Paul Sartre’in (1905-1980) “ortak iklimleri” absürddür (Camus, 2014, s. 41). Fakat, absürdün farkına varan bu düşünür ve yazarlar arasında çok az bir kısmı absürd iklimde yaşamaya dayanabildi. Absürd iklimde yaklaşan filozof ve yazarların çoğunluğu, özellikle Shestov, Kierkegaard, Jaspers ve Husserl bu absürd iklimin “içinde kalmaya dayanamazlar” ve absürd iklimden sıçrayarak “felsefi intihar”ı gerçekleştirirler (Camus, 2005, s. 39 / Camus, 2014, s. 56). Oysa “yaşamak absürdü canlı tutmaktır” (Camus, 2005, s. 52). Absürdü canlı tutmak direnme, isyan/başkaldırı/ayaklanma ve sürekli devrimle mümkündür. Örneğin, Orpheus Hades’e ölü değil de canlı indiği için kınanır. Orpheus arkasına dönüp Eurydike’ye baktığı, bu nedenle Eurydike tekrar ölümler dünyasına savrulduğu için Orpheus yine kınanır ve kötü bir aşık ilan edilir. Dikkatli bakıldığında, insan varoluşunun absürd ikliminden kimsenin canlı çıkamamış olduğu görülecektir. O halde Orpheus kınanmamalıdır. “Eurydike’nin tersine, absürd ancak kendisine sırt çevrildiği zaman ölü.” Böylece, tutarlı felsefi tutumlardan en etkili “başkaldırı”dır (Camus, 2005, s. 52).

Camus intihar sorununu aydınlatmak için üzerinde durduğu absürde ilişkin tartışmada üç ayrı sonuca ulaşır: İlk sonuç bilinç ve başkaldırının önemi, ikinci sonuç ölümsüzlüğe, ebediye göz dikmeme, üçüncü sonuç ise şimdiki zamana bağlı kalıştır. Bu üç sonuçtan, vazgeçilmez olan üç şey yükselir: Bilinçle ya da uyanışla gelen “başkaldırı”; sıçrama yapmaya çağıran insan üstü, ölümsüz ya da mutlak güçlerden bağımsızlıkla gelen “özgürlük” ve şimdikiye bağlı kalma çabasına eşlik eden “tutku” (Camus, 2005, s. 62).

Camus'ye göre absürd iklimi betimlemenin en etkili yolu sanat etkinliğidir. Ebediden, ölümsüzden, mutlakten ya da "birlikten vazgeçen her düşünce, çeşitliliği göklere çıkarır. Ve çeşitlilik sanatın yeridir" (Camus, 2014, s. 132). Sanat insanın yaşam deneyimi niceliğini artıran büyük güçtür. "Sanat yapıtı bir deneyimin ölümünü, aynı zamanda da çoğalmasını belirtir" (Camus, 2014, s. 113). "Sanat yoluyla "yaratmak, iki kez yaşamaktır" (Camus, 2014, s. 112). Görüldüğü gibi, absürd insan "birleştiremeyeceğini çoğaltır" (Camus, 2005, s. 71). Böylece nitelik değil nicelik, "en iyi yaşama değil, en fazla yaşama", değer yargıları değil, olgu yargıları önem kazanır (Camus, 2014, s. 74). Camus'de bir ahlak felsefesi olduğunu varsayacak olursak bu ahlak görüşü önceki ahlak görüşlerinin niteliğe vurgu yapan eğilimlerinden vazgeçmiş olan bir nicelik ahlakıdır. Camus yaşam hakkında niteliğe değil niceliğe önem veren bu görüşünü Nietzsche'nin *Şen Bilim* kitabının dokuzuncu paragrafını oluşturan "Yanardağların püskürmesi" kısmından esinlenerek geliştirir: "İnsanlığın önceki basamaklarında edindiği, gevşekçe, embriyonik olarak kazanıldığı için kimsenin edinilmiş saymadığı sayısız şey, belki yüz yıl sonra zorlayıp gün ışığına çıkıyor. Bu arada güçlenip olgunlaşmış oluyorlar. Kimi yetenekler ya da erdemler bazı çağlarda hiç bulunmaz. Ama insanın bekleyecek zamanı varsa, torununa, torununun çocuğuna dek beklese, oğulları dedelerinin içindekini, dedelerinin bile içlerinde olduğunu bilmediği şeyleri güneşe çıkarırlar. Oğul zaten sık sık babasına ihanet eder. Bunlar oğulları olduğunda kendilerini daha iyi anlar. Hepimizde örtük bahçeler, tarlalar var. Başka bir metaforla hepimiz zamanı geldiğinde püskürecek olan, gelişmekte olan yanardağlarız. Gelgelelim, zamanın ne ölçüde yakın ne ölçüde uzak olduğunu kesinlikle kimse bilmiyor, sevgili Tanrı'nın kendisi bile!" (Nietzsche, 2003, s. 48).

Yaşama yüklenen anlamların birbirini takip ederek kurulup yıkıldığı ömürler çokluğuna edebiyat dünyasının yapıtlarının baş döndürücü çeşitliliği içinde tanık olunabilir. Bir anlamı ve yararı olmamasına rağmen yaşamın sürdürülmesinin edebi, mitolojik absürd kahramanı, suç ve cezaya aldırış etmeksizin mümkün oldukça çok yaşamak isteyen Sisifos'tur. "Sisifos tanrıları yadsıyan ve kayaları kaldıran üstün bağlılığı öğretir" (Camus, 2014, s. 141). Ebedi, sonsuz değerlerin temsilcisi olan tanrılara karşı başkaldırarak önemli bir devrimi gerçekleştirmiş "fatihlerin birincisi" ise Prometheus'tur (Camus, 2014, s. 104). Ayrıca canlandırdıkları yaşam tarzlarının çokluğu konusunda tiyatro oyuncularını da absürdün şövalyeleridir.

Camus absürd yaratımla ilgili olarak, sanatlar arasından edebiyata odaklanıp ve absürd iklimin betimlenişini özellikle roman yazı türünün örneklerinde bulur. Camus'ye göre "büyük romancılar filozof romancılarıdır." Bu tür yazarların bir kısmı Balzac, Marquis de Sade, Herman Melville, Stendhal, Dostoyevski, Lord Byron, Marcel Proust, André Malraux ve Kafka'dır. Anlam ya da gerçeklik

üretimini güçlü alanlarından biri de aşk yaşamıdır. *Genç Werther'in Acıları* romanının Werther'i gibi reddedildiği için intihar eden ya da *İlahi Komedya'nın* kahramanı Dante gibi tüm yaşamını, idealize ettiği bir kimse uğruna harcayan kimselere alternatif, aşk dünyasının absürd kahramanı Don Juan'dır. Don Juan'ın aşk yaşamı, özellikle karşılıksız aşkta tanık olduğumuz, yönlendiremedikleri büyük bir istekle bir çıkmaza soktukları yaşamlarına son veren yaygın atılıma karşı çarpıcı bir alternatiftir. "Don Juan'ın edim alanına soktuğu şey niteliğe değer veren ermişin ahlakına karşıt bir ahlaktır, bir nicelik ahlakıdır." Nesnelere derin anlamına inanmamak uyumsuz/absürd insanın özelliğidir." (Camus, 2014, s. 88) Absürd insanın nesnelere derin anlamına inanmama özelliği Don Juan'ın aşka mutlak bir anlam yüklememesinde kendisini gösterir.

Sonuç

Schopenhauer ve Camus'den öğrendiğimiz şey, tek cümleyle, intihar girişiminde bulunsun ya da bulunmasın bir kimsenin kendisini çürüttüğü toprağın "yaşamın anlamı" olmasıdır. Sıradan insanlar ölümler ve yaşamla kolay bağ kurarlar, hatta bu bağı hazır bulurlar, dahası çoğu zaman böyle bir bağ olduğunu düşünmezler. Gazeteler onlara hitap eder çünkü gazetelerde yazıldığı gibi yaşadıklarını düşünürler. Bugün başlarına gelen şeylerin anlamını öğrenmek ve birbirlerini onaylamak için heyecanlı ertesi günün baskısını beklerler. Bu medyatik dünyada herkesin tanıdık kabul edildiğinin bir kanıtı, bir intihar vakasına çabucak bir neden ve bir suçlu bulunmasında görülebilir. İntihar vakalarında belirli bir can alıcı sorumlu unsur çabucak bulunur ve o, bu olayın "neden"i ya da "suçlusu" ilan edilir. Oysa bu unsur intiharın nedeni değil sadece "tetikleyici"sidir. (Camus, 2014, s. 23) Bu durumun anlaşılması, intihar vakalarını araştırmanın yaygın son durağının güvenlik güçleri ve adli mercilerin ilgili rafları olmasının nedenidir.

Tanıdık olduğuna inanılan bir dünyada tanıdık insanların aniden yaşamlarına son vermeleri şok edici karşılanır çünkü intiharı düşünen bir kimse bu konuyu gizli yürütür. İntihar için yapılan hazırlıklar, intihar girişimlerinden fazladır. İntihar girişimleri de ölümle sonuçlananlarından fazladır. Ayrıca, intihar girişiminde bulunmamış olmak, ölümü arzulamamış olmak anlamına gelmez.

İntiharın altında yatan neden çoğunlukla ölümsüz mutlu bir yaşam arayışı ve özlemidir. Yaşayabileceği her şeyi yaşadığını düşünen bir kimse ile, henüz yaşamadıkları için yaşamını sürdürdüğünü düşünen kimsenin intiharı aynı nedenlerdir. İlki yaşamını bir nostaljiye ikincisi ise bir umuda kaptırmıştır. Ebedi ya da mutlak için duyulan isteğe Camus "sıçrama" der. Sıçrama ölümlü olandan, yeryüzü değerlerinden ya da absürd iklimden ayrılmak demektir. İntihar absürd iklimden sıçramanın bir biçimidir. Absürd iklimden sıçramanın ilk örneğini, insan

soyunun bilinen en eski yazınsal yapıtı olan *Gılgamış Destanı*'nda ölümsüzlüğü arayan Kral Gılgamış'a kadar götürebiliriz. Kral Gılgamış, başlangıçta, arkadaşı Enkidu'ya "ölümü hiçe say, yaşamı yücelt!" diyerek absürd iklimi tanımasına rağmen, biraz ilerde, Enkidu'nun ölümünden sonra "Ah, ölecek miyim, Enkidu gibi mi olacağım ben de? / Yüreğime bun [sıkıntı] girdi, / ölüm korkusu çekip dolanırım yaban yazıda [ovada]" (*Gılgamış*: 2018, s. 85) sözüyle ve daha ileride "Ah, kapatabilseydim korkuya, kaygıya kapımı / tıkanmış olsaydı ziftle, katranla. / Ama yazgı gün yüzü göstermedi bana, / tüketti beni, ben zavallıyım!" (*Gılgamış*, 2018, s. 103) ve "N'etsem gerek Ut-Napiştım, n'eylesem gerek? / Bütün üyelerimi cin tuttu, / ölüm yerleşti uyuduğum odaya, / ayağımı nereye atsam ölüm orada!" (*Gılgamış*, 2018, s. 115). sözleriyle ölüm kaygısına kapıldığını bildirir ve sıçrama ya da ölümsüzlük imkânı arayışına başlar. Gılgamış'ın "görmediği yer kalmadı Ölümsüz Yaşam'ı ararken" (*Gılgamış*, 2018, s. 4). Gılgamış ölümsüze sıçramak için Tanrıların başı İştâr'a yalvarır: "Kurtar beni bu korkulardan!" (*Gılgamış*, 2018, s. 85). Bu arayışında karşılaştığı İçkicibaşı Siduri Gılgamış'a absürd iklimi geri dönmelerini ve ölümlü yeryüzü değerlerinin sınırları içinde kalmasını önerir: "Eline geçmeyecek aradığın yaşam. / Tanrılar insanoğlunu yarattıklarında / yalnız ölüm oldu ona verdikleri, / kendi ellerinde tuttular yaşamı! / Karnın dolu olsun yeter Gılgamış, sen ona bak, / gece gündüz eğlenmene bak, / gününü gün et, keyif sür, / çalgılarla gece gündüz gül oyna, / hep güzel giysiler olsun üstünde, / başın temiz olsun, bedenin yıkanmış olsun, / elinden tutan yavrına bak, / karın mutluluğu tatsın göğsünde, / budur insanoğlunun tek yapacağı." (*Gılgamış*, 2018, s. 96) Daha ileride, Gılgamış Tanrılar tarafından ölümsüz kılınmış tek insan olan Ut-Napiştım'ı bulur. Ut-Napiştım'ın dediğine göre ona ölümsüzlük bir armağan olarak verilmiştir. Bu armağanın nedeni ise ölümlü bir insanken Ut-Napiştım'ın tüm gücüyle yaşamı savunan ve "yaşamı kurtaran" bir kimse olmuş olmasıdır (*Gılgamış*, 2018, s. 113).

Düzen arttıkça intihar artar çünkü oyalayıcı şeylerin ortadan kalktığı yerde, yaşam kendisine yüklenen tüm anlamlardan sıyrılıp kendisini tüm boşluğuyla gösterir. Bu, günlük yaşamın en sıradan deneyimleri içinde ansızın gerçekleşir. Örneğin hafta sonları daha çok intihar vakası gerçekleşir çünkü bu kimseler kendileriyle ilgilenen vakti bulabilirler. Bir kez daha, yaşamı karartan şey ona yüklenen anlamdır. Bir önyargı bir kimsenin kendi yaşamını kendi eliyle almasına neden olur. Geri kalan nedenler gazete haberlerinin konusudur. Mesele, "yaşamak için neden bir anlama ihtiyaç duyulur?" sorusunu açık görüşlülükle cevaplayabilmektir.

İntihar girişimi başarılı ya da başarısız sonuçlansın tüm intihar girişiminde bulunanların "haklı" ve sağlam buldukları bir gerekçeleri vardır. Bir kimseyi

yaşam hakkında herhangi bir şeye inandırmak tehlikelidir çünkü, böylece ondan, yaşamının alınabileceği bir şey icat edilmiş olunur, başka bir deyişle, yaşamın ikna olunan her ayrı anlamı başka bir cinayet aracıdır. İnsan soyunun bireylerinin çoğunluğu halihazırda ölmek için bir nedene sahiptirler ve böyle bir ölüm nedenini birbirlerine aşlamaya çalışırlar. Onları ölmek için harekete geçiren bir gerekçe bulduklarında, zamanı geldiğinde bunu gerçekleştirirler. Böylece intihara götüren şey yaşamın anlamıdır. Ancak gazete haberleri intiharın nedeni yerine onun tetikleyici unsurlarını koyarlar.

“Yaşamın bir anlamı yoktur” demek Dostoyevski’nin *Karamazov Kardeşler* (1880) romanının kahramanı Ivan Karamazov gibi “Her şeye izin vardır.” demektir. (Camus, 2014, s. 82) Durum bu iken, çoğu insan yaşamın bir anlamı olduğuna inanarak yapılabilecek en korkunç şeyi gerçekleştirir çünkü yaşamın bir anlamı olduğu dogması hem intihar etmek için hem de şimdiden gerçekleştirilmiş intiharlar için kolayca bir “neden” bulmak demektir. Fakat intihara sürüklenen kimselere yakından baktığımızda bu kimselerin yaşama yükledikleri anlamın boşa çıkmış olduğunu görebiliriz. Yaşamın bir anlamının olmadığı ya da yaşamın absürd özelliği şu sorularla açığa çıkarılabilir: Yaşamın boşa çıkmamış bir anlamı var mıdır? Yaşamın anlamının boşa çıkması nasıl önenebilir? Ve son olarak, “yaşamınızı neden sürdürüyorsunuz?” Bu sorular kulağa absürd gelir. Doğrudur çünkü yaşamın bir anlamı yoktur.

Yaşamın bir anlamının olmadığını ya da üzerlerine anlam yüklenen tüm yaşamların kendi üzerlerindeki bu asalakları bir süre sonra boşa çıkarmış olduklarını bizzat incelediğim 613 ayrı gerçek intihar vakasında geriye bırakılan notların ya da intihar girişimi anında bu atılımı gerçekleştiren kimselerin cümlelerinin son sözcüklerinde kanıtlanıyor olduğunu gördüm: “Başaramadım,” “Kendimi affedemiyorum,” “Acınası yaşamıma son veriyorum,” “Böyle olsun istemezdim,” “Yaşamla kurduğum, onu sürdürdüğüm bağ koptu,” “Ben onsuz yaşayamam,” “Yaşamın bir anlamı kalmadı,” “Ben artık yokum,” “Artık dayanamıyorum,” “Dayanacak gücüm kalmadı,” “Yaşamak,” “Ruhumla bedenimi kemirdi,” “Özür dilerim. Yoruldum,” “Hiçbir şey yapasım yok,” “Bittim artık,” “Sorumlusuyum odur,” “Ona iyi bakın,” “Üzmeyin,” “Beni unutmayın,” “Yeter bu kadar,” “Korkmama gerek yok,” “Kendim yaptım,” “Kendim karar verdim,” “Sizi çok seviyorum,” “Sizi sonsuza kadar seveceğim,” “Dünyanız sizin olsun,” “Üzgünüm,” “Hakkınızı helal edin,” “Hepimiz için iyi olacak,” “Benim sonum böyleymiş,” “Hoşçakalın.”

Kendi elleriyle yaşam bağlarını koparanların yukarıda yer verilen bu son sözcüklerinde görüldüğü gibi her intihar vakası yaşamın neden yaşanmaya değer ya da değmez olduğuyla ilgili bir gerekçe sunar ya da yaşamın aynı anlamını paylaşan

bir kısım insanın gözünde, daha önceki gerekçelerden birini haklı çıkarır. İntihar, yaşamın mevcut bir biçimini reddetmektir fakat, diğer taraftan, belirli bir anlama uygun yaşam isteğinin onaylanmasıdır. Yaşam hangi anlamla sürdürülüyorsa yine o anlamla sonlandırılır.

Yaşamın anlamının olmadığını ya da ona yüklenen bir anlamın, üzerinden çok geçmeden başka bir anlamı takip ettiğini deneyim çokluğu açık kılabilir. Bu nedenle en bezmiş ve usanmış bir kimseyi yaşamda tutmak için tüm güçler seferber edilmelidir. İntihar girişiminde bulunan kimselerin gün ışığına ya da gecenin karanlığına dönmeye ikna edilmeleri çabası elbette boşuna değildir çünkü intihar eden kimseye onun kabul ettiği anlama uygun mevcut yaşam koşulları sunulmuş olsaydı bu kimse intihardan vazgeçecekti. Bunu geride kalan herkes bilir çünkü bir intihar vakasına tanık olan kimseler olay anında o kimseyi yaşamda tutmak için yapılabilecek daha fazla şeyin olduğunu ve ondan esirgenen şeyleri, onlara eşlik eden bir suçluluk duygusu içinde derinden ve apaçık şekilde hissederler. Böylece bir kimseyi yaşamın devamına ikna etme çabası, intiharın bir çözüm değil bir kaçış olduğunun belgesidir çünkü yaşam nasıl anlaşılırsa anlaşılсын, yaşamı anladığını düşünen kimseler ancak onunla yapılan şeylere bakma fırsatı bulduklarında yaşamın kendileri tarafından anlaşılıp anlaşılmadığı konusunda bir tartışmaya girerler.

Peki öyleyse bir kimse yaşamın bir anlamı olduğuna dair kaniye nasıl kapılır? Alışkanlıklar ve bağımlılıklarla. Alışkanlıklar ve bağımlılıklar düşünme yeteneğini köreltirler ve nihayetinde böyle bir kimse kapıldığı yaşamın anlamının sorgulanmasını tutulmaya uğratar çünkü savunulamayan şeyler alışkanlık gereği farkında olunmaksızın yapılan şeylerdir. Örneğin, doğruyu söylediğine inanan bir kimsenin, bu söylediği şeyin neden doğru olduğunu kendisi bilmeyebilir. O nedenle bu kimse doğru olan şeyi savunamaz fakat bir gerekçesini gösteremese de alışageldiği şekilde bu inancının arkasında durmaya devam eder.

Yaşamla ilgili açık bir gerçek var ise o da Camus'nün dediği gibi herkes kurbandır, başka bir deyişle ölüme mahkumdur. Sadece nedenler ya da katiller değişir. İnsanın ölümlü bir varolan olduğu gerçeği, onun kendisini öldürmesi gerektiği anlamına gelmez. Yaşamını sürdüren bir kimse yaşamı savunan bir kimsedir. Bu özellikler absürd kimseye aittir. O, birçoğunun intihar nedeni olarak gösterebileceği her türlü zorluğa rağmen yeniden başlayabilen kimsedir. Peki yaşamla ilgili alışkanlıklar kırıldığında yaşama yeniden başlayabilmek için temel olarak neler yapılabilir? Yeniden başlayabilmek için şimdiki zamanda kalma becerisi ve zamanı bölme yeteneği yaratılmalıdır. Çoğunlukla zamana ilişkin görüş de bir alışkanlıktan kaynaklanır. Zamanla ilgili yanılığının kaynağı, sahip

olduğuna inanılan şeyi parçalayabilme gücünden kaynaklanır. Gerçekte zamanı parçalama yeteneği olumludur fakat zaman artık olmayan ve asla varolmayacak şeylerle bölünemez. Bir kimsenin sahip olduğu ve var olduğu tek zaman dilimi şimdidir. Onun zamanının dilimi ve bütünü de şimdidir. Nostalji ve umutla ya da geçmiş ve gelecekle parçalanmış zamanda şimdi ıskalanır. Oysa tutkunun kaynağı zamana sahip olmak değil şimdiye bağlı kalabilmektir. Sisifos'un, *Yabancı* romanının kahramanı Meursault'un ve *Veba* romanının kahramanı Rieux'nün ortak absürd özellikleri şimdiye bağlı kalabilmeleri, kişisel zevklerini her şeye rağmen sürdürmeleri ve tüm zorluklara karşın yeniden başlamasını bilmeleridir. Sisifos Asopos'un "Korinthos Kalesi'ne su vermesi koşuluyla" Zeus'u ele vereceğini söyler. (Camus, 2005, s. 115) *Veba* romanında "Rieux kendisi gibi Tarrou'nun da, hastalığın onları bir süreliğine unuttuğunu, bunun da iyi bir şey olduğunu ve şimdi yeniden başlamak gerektiğini düşündüğünü biliyordu." (Camus, 2018, s. 254) *Yabancı* romanında annesinin tabutu önünde kendisine kahve teklif edilen Meursault "Sütlü kahveyi çok sevdiğimden kabul ettim." der. (Camus, 2020, s. 15) Bu absürd kahramanlar, yukarıda görüldüğü gibi, dünyevi değerlerden asla yüz çevirmezler ve başlarına gelecek şeyi suç ve ceza olarak kabul etmezler.

Sonuç olarak, intihara karşı geliştirilebilecek tutumlar felsefi bakımdan şunlar olabilir: Yaşamı akla uydurarak, ona çeşitli anlamlar yükleyen "rasyonalizmin bir eleştirisinden başlayarak" tüm insanlığın ortak iklimi olan absürdü tanıma çabası, (Camus, 2014, s. 48) "açıkgörürlük" (Camus, 2014, s. 27), "aydınlık" (Camus, 2014, s. 35) ve "açıklık isteği" (Camus, 2014, s. 39), "uyanık saatler" in çoğaltılması (Camus, 2014, s. 33), "birlik özlemi"nden ve "mutlak isteği"nden vazgeçmek (Camus, 2014, s. 35), yaşamı "alışkanlıklar"a kaptırmamak (Camus, 2014, s. 32), "zamanın malı" olmamak (Camus, 2014, s. 32), her an ölmek üzere olan bir varolan olduğu için insanın "ölümlü" olduğu gerçeğini düşünmek. (Camus, 2014, s. 36) Sanatın varolma nedeni, başka bir deyişle, dünyayı kendi ışığı altında apaçık kılan bir anlamın varolmadığı unutulmamalıdır çünkü "Dünya apaçık olsaydı, sanat olmazdı." (Camus, 2014, s. 116) İşte bu yüzden bir kimse kendisini ve dünyayı bildik kabul edemez. Varoluşun "yabancılığı" nı tanımak (Camus, 2014, s. 38) ve bu amaçla sanat yapıtlarından, özellikle tiyatro oyunlarından ve romanlardan yararlanmak intihar sorununun çözümünde yardımcı olabilir.

Kaynakça

- Camus, A. (1994). *Ecinniler*. Çev. Aziz Çalışlar, İstanbul: Can Yayınları.
 Camus, A. (2005). *The Myth of Sisyphus*. Trans. Justin O'Brien, London: Penguin Books.
 Camus, A. (2014). *Sisifos Söyleni*. Çev. Tahsin Yücel, İstanbul: Can Yayınları.
 Camus, A. (2018). *Veba*. Çev. Nedret Tanyolaç Öztokat, İstanbul: Can Sanat Yayınları.

- Camus, A. (2020). *Yabancı*. Çev. Ayça Sezen, İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Dostoyevski (2008). *Ecinniler Birinci Cilt*. Çev. İsmail Yerguz-Engin Özden, İstanbul: Engin Yayıncılık.
- Dostoyevski (2008). *Ecinniler İkinci Cilt*. Çev. İsmail Yerguz-Engin Özden, İstanbul: Engin Yayıncılık.
- Gılgamış Destanı* (2018). Çev. Sait Maden, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nietzsche, F. (1968). *The Will To Power*. Trans. Walter Kaufmann & R. J. Hollingdale, New York: Vintage Books, A Division of Random House.
- Nietzsche, F. (2003). *Şen Bilim, "la gaya scienza"*. Çev. Levent Özşar, Bursa: Asa Kitabevi.
- Schopenhauer, A. (2014). *Hayatın Anlamı*. Çev. Ahmet Aydoğan, İstanbul: Say Yayınları.
- Schopenhauer, A. (2020). *İsteme ve Tasavvur Olarak Dünya*. Çev. Abdullah Onur Aktaş, Ankara: Doğu Batı Yayınları.